

управління фінансовими потоками на макро- та макrorівнях економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Индекси фондового ринка [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://forex2.info/book/export/html/1554>.
2. Міщенко В.І. Організація ф'ючерсного валютного ринку / В.І. Міщенко, С. В. Науменкова // Фінанси України. – 1998. – № 10. – С. 60-69. с. 63.
3. Примостка Л. О. Фінансові деривативи: аналітичні та облікові аспекти : монографія / Л.О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2001. – 263 с.с. 81.

4. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями [Електронний ресурс] / В. Федосов, В. Опарін. Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/869/54/1/1/>.

5. Фінансовий інжиніринг. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України) // Сохацька О.М. / За ред. Сохацької О.М.- К. Кондор, 2011.- 660 с.

6. Олексій Хаб'юк. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: Монографія. – Івано-Франківськ: ОППО; Снятин: ПрутПринт, 2008. – 260 с.

Анотація. В статті досліджені та виділені етапи становлення і розвитку отечественного ринку производных финансовых инструментов, а также предоставлена их краткая характеристика. Для каждого этапа эволюции рынка производных финансовых инструментов в статье были определены основные положительные и отрицательные тенденции развития.

Ключевые слова: рынок ценных бумаг, рынок производных финансовых инструментов, управление рисками, фьючерсные контракты, опционы на акции, фондовые биржи.

Summary. The article research and selection stages of formation and development of the domestic market of derivatives, and given them a brief description. For each stage of the evolution of derivatives markets been identified the main positive and negative trends in it's development.

Keywords: stock market, market of derivatives, risk management, futures, stock options, stock exchanges.

*Рецензент д.е.н., проф. УАБС НБУ Д'яконова І.І.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.*

УДК [338.246.87:669]:338.12

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЦИКЛІЧНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Горошкова Л.А., к.ф.-м.н., докторант (ДНУ ім. Олеся Гончара)

В статті приведений аналіз циклічності розвитку чорної металургії, коксохімічної, залізорудної, вогнетривкої та трубної галузей. Встановлено наявність взаємної кореляції у розвитку чорної металургії, забезпечуючих та трубної галузей. Виявлені додаткові можливості підвищення рівня економічної безпеки металургійної галузі за рахунок використання важелів державного впливу на економічні процеси.

Ключові слова: чорна металургія, економічна безпека, економічні цикли, коксохімічна галузь, залізорудна галузь, вогнетривка галузь, трубна галузь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність проведеного дослідження зумовлена тим, що однією з найважливіших функцій держави є забезпечення національних інтересів та

економічної безпеки, що має вирішальний вплив на незалежний розвиток країни. Проблеми економічної безпеки поєднують розвиток окремих галузей економіки із пріоритетами та національними інтересами держави. Про необхідність забезпечення національної безпеки держави і її основної складової – економічної безпеки, наголошується у Законі України “Про основи національної безпеки України”, Указі Президента України “Про стратегію національної безпеки України”, Президентській Програмі економічних реформ на 2010 - 2014 р.р. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [1-3].

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми, на які спирається автор. Проблемами економічної безпеки держави займаються такі вчені, як О.Барановський, В.Бордюк, З.Варналій, В.Венгер, О.Власик, В.Волошин, А.Гальчинський, Б.Гунський, В.Гець, М.Єрмоленко, Я.Жаліло, С.Кирєєв, В.Кириленко, Ю.Макогон, П.Мельник, С.Мочерний, С.Сазанов, В.Точілін та інші [4-11]. Результати дослідження особливостей розвитку чорної металургії України та її взаємозв’язку з можливістю підвищення рівня економічної безпеки галузі в умовах сталого розвитку економіки

наведені у роботах [12–20].

Формування цілей статті. Основним завданням роботи є дослідження взаємозв’язку циклів розвитку металургійної, залізорудної і коксохімічної (забезпечуючи) та трубної і вогнетривкої (технологічно споріднених) галузей з метою пошуку можливостей підвищення рівня економічної безпеки чорної металургії та створення умов сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відомо, що металургійна і забезпечуючі її коксохімічна й залізорудна галузі розвиваються циклічно.

Динаміка темпів зростання металургійної, залізорудної, коксохімічної, трубної та вогнетривкої галузей, свідчить про неспівпадіння темпів їх розвитку. Так, якщо максимуми зростання чорної металургії характерні для 2002, 2004 та 2007 років, мінімуми – для 2003 років, 2005 та 2009 років, то у трубній галузі максимуми – 2000, 2003, 2006 роки (розлогий максимум у 2005 – 2007 роках), мінімуми – 1999, 2002, 2004 і 2009 роки, у вогнетривкій галузі максимуми – 1999, 2003, 2007 роки, мінімуми – 2002, 2006 2009 роки (рис. 1).

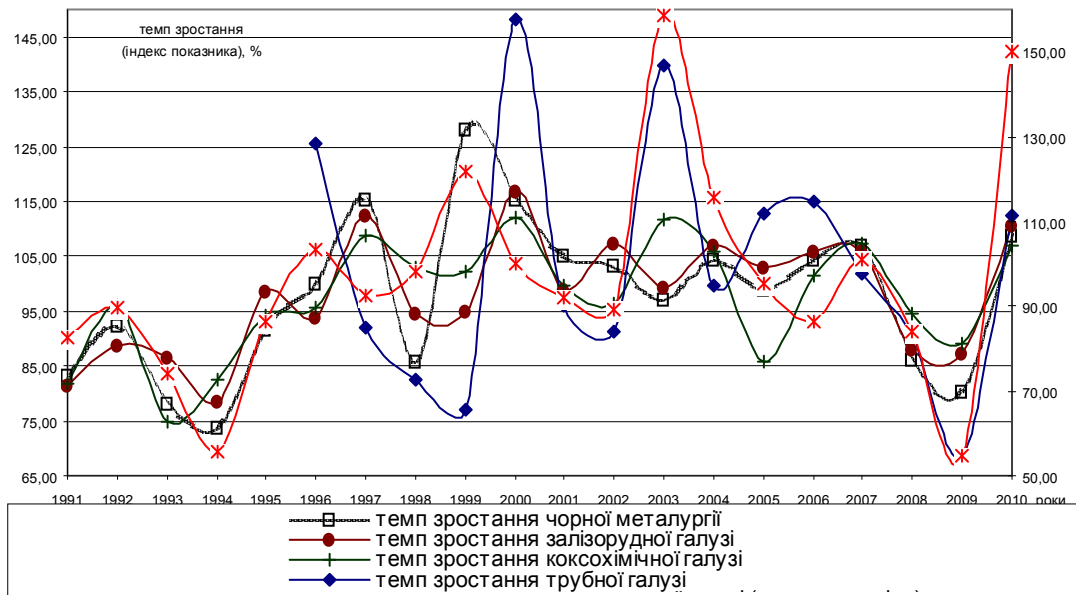

Рисунок 1 - Темпи зростання чорної металургії, коксохімічної, залізорудної, трубної та вогнетривкої галузей

Визначимо особливості тенденцій розвитку перелічених галузей. В період з 1991 по 1995 рік наявна кореляція між темпами розвитку чорної металургії, залізорудної, коксохімічної, трубної та вогнетривкої галузей, причина цього - домінування державної власності і, як наслідок жорсткого державного регулювання у провідній галузі економіки країни. У 1995 році почались

приватизаційні процеси - спочатку у чорній металургії, потім і в інших галузях, тому в період з 2000 до 2004 року тенденції розвитку галузей не співпадають.

Впродовж 1999 – 2002 років відбулася синхронізація динаміки розвитку чорної металургії та вогнетривкої галузі. Це є результатом використання інструментів державного

регулювання – проведення податкового експерименту у гірничо-металургійному комплексі України, підсумки якого проаналізовані нами у [12]. Завдяки експерименту вдалось пом'якшити дію кризових явищ в чорній металургії у 2001 році і відтермінувати кризу до 2003 року, а у вогнетривкій галузі – до 2002 року.

Впродовж наступних років, в періоди зростання металургії – відбувалися спади у трубній та вогнетривкій галузях і навпаки. Тобто темпи зростання зазначених галузей – не співпадали, синхронізація циклів розвитку металургійної та трубної галузей не відбулася. З 2004 року спостерігається синхронізація циклів розвитку металургійної та забезпечуючи її коксохімічної та залізородної галузей. На нашу думку її причина - закінчення приватизаційних процесів та створення вертикально інтегрованих у металургії.

Виключенням стала криза, що почалася у 2008 році. Спад у чорній металургії почався у травні 2008 року, максимум падіння галузі був досягнутий у червні – липні 2009 року, після цього почалось повільне, але все ж таки зростання. Трубну галузь криза охопила у 2009 році – на півроку пізніше ніж металургійну. У 2009 році, коли уся металургійна галузь знаходилась у

кризовому стані, що мав світовий характер, Україна збільшила експортні постачання труб великого діаметру. Як з'ясовано нами у [20], у 2009 році практично єдине підприємство галузі – Харцизький трубний завод, що є виробником цих труб, мало незначний прибуток на фоні збитків інших підприємств.

Нами встановлено, що тривалість циклів у металургійній та технологічно споріднених трубній та вогнетривкій галузях складає 2-4 роки, але періоди зростання та спаду не співпадають із циклами у чорній металургії [12-15]. Аналогічна ситуація спостерігається у вогнетривкій галузі: тривалості циклів - співпадають з чорною металургією, періоди зростання і спаду – ні.

З метою з'ясування причин описаних особливостей циклічності розвитку галузей була використана модель з розподіленим лагом для взаємозв'язку галузей. Лагові моделі застосовують, коли зміни в одному циклічному процесі можуть призводити до зміни динаміки інших через деякий проміжок часу. Для обґрунтування лагів була використовувати взаємна кореляційна функція. Коефіцієнт взаємної кореляції визначається за формулою:

$$r_{\tau} = \frac{(n-\tau) \sum_{t=1}^{n-\tau} y_t x_{t-\tau} - \sum_{t=1}^{n-\tau} y_t \sum_{t=1}^{n-\tau} x_{t-\tau}}{\sqrt{[(n-\tau) \sum_{t=1}^{n-\tau} y_t^2 - (\sum_{t=1}^{n-\tau} y_t)^2][(n-\tau) \sum_{t=1}^{n-\tau} x_{t-\tau}^2 - (\sum_{t=1}^{n-\tau} x_{t-\tau})^2]}}$$

Графік кореляційної функції $r(\tau)$ називають корелограмою. Коефіцієнт взаємної кореляції змінюється від -1 до 1, найбільше за модулем значення визначає зрушення або часовий лаг. Якщо таких значень кілька, то вважається, що запізнення відбувається впродовж певного

проміжку часу, в результаті маємо декілька часових лагів.

Були визначені взаємні кореляційні функції для пар галузей (x – пояснювальна змінна, у – залежна (результуюча)) (табл. 1).

Таблиця 1

Пари галузей для побудови кореляційних функцій

x	коксухімічна	коксухімічна	залізородна	вогнетривка	трубна
y	металургійна	залізородна	металургійна	металургійна	металургійна

На рис. 2 наведені кореляційні функції $r(\tau)$ для попарно перерахованих вище галузей.

Корелограми для пар галузей: металургійна – коксухімічна; залізородна – коксухімічна; металургійна – залізородна впродовж досліджуваного періоду були достатньо близькі, а з 2004 року - практично співпадають одна з одною.

У 1991 – 2010 роках відбувається поступове зростання величин коефіцієнтів взаємної кореляції для перелічених пар галузей і

була досягнута максимальна величина $r = 0,91$. Високі значення коефіцієнтів взаємної кореляції може бути пояснене тим, що залізородна та коксухімічна галузі є забезпечуючими щодо чорної металургії, це основні сировинні галузі, без яких не існує металургійного виробництва. Швидке зростання величин коефіцієнтів та їх практичне співпадіння з 2004 року – є, на наш погляд, проявом інтеграційних процесів у металургійній галузі.

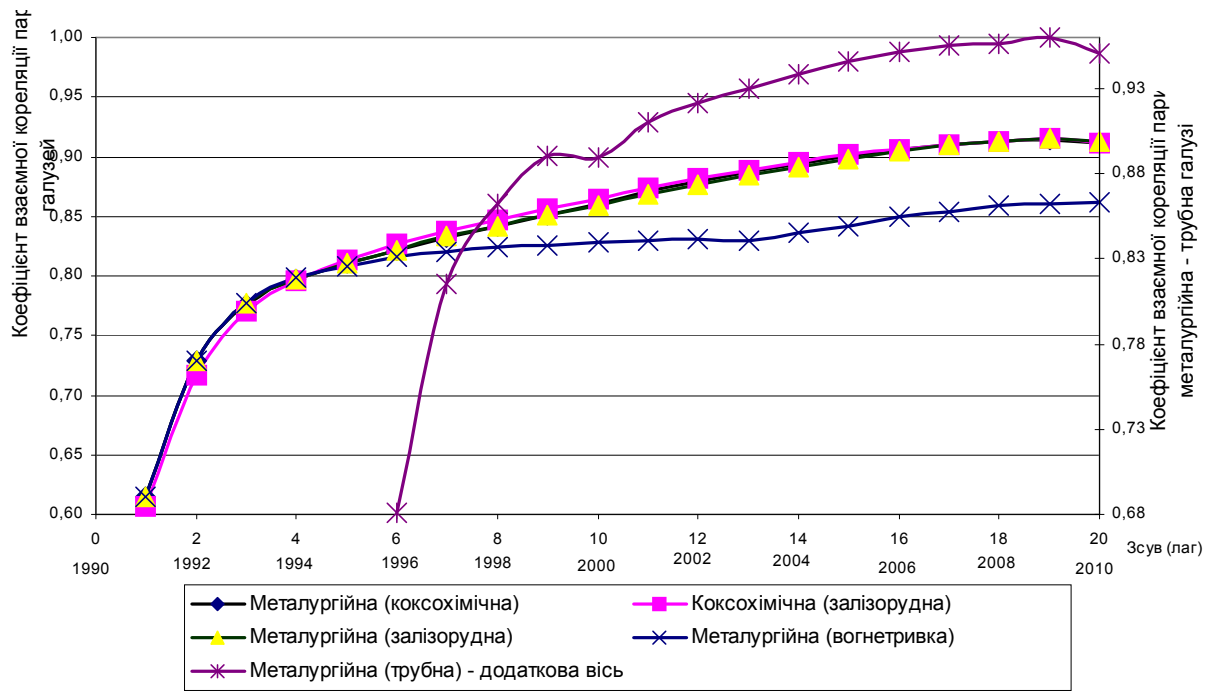

Рисунок 2 - Корелограма для пар галузей: металургійна – коксохімічна; залізородна – коксохімічна; металургійна – залізородна; металургійна – вогнетривка; металургійна – трубна

Дещо нижче значення величини коефіцієнта взаємної кореляції для пари металургійна – вогнетривка галузі ($r = 0,86$) може бути пояснене тим, що вогнетривка галузь також є технологічно спорідненою з чорною металургією, але ступінь цього взаємозв'язку – дещо нижчий і носить циклічний характер. Коксохімічна та залізородна галузі відіграють більш суттєве значення у розвитку чорної металургії, ніж вогнетривка. Вогнетривка галузь залучена до інтеграційних процесів менш активно, ніж забезпечуючі галузі, тому динаміка коефіцієнта взаємної кореляції наближена до попередніх залежностей, але не співпадає з ними.

Виявлені особливості корелограми для пари металургійна – трубна галузі можуть бути пояснені наступними причинами. Величина коефіцієнта взаємної кореляції зростає більш швидко і досягає найбільшої величини ($r = 0,96$) серед розглянутих пар галузей, - це є проявом того, що саме трубна галузі є одним з основних споживачів продукції чорної металургії на внутрішньому ринку і, тому, здатна суттєво впливати на внутрішнє споживання прокату чорних металів. Виявлені часові лаги у розвитку галузей у 1999 та 2009 роках (на один рік та півроку відповідно) співпадають із найзначнішими спадами розвитку чорної металургії і трубної галузі: темп зростання чорної металургії у 1998 році склав 85,75%, у 2009 році – 80,47%; трубної галузі у 1999 році – 77,20%, у 2009 році – 68,53%. Таким чином, можна висунути припущення, що

часові лаги відповідають кризовим явищам максимальної сили при синхронізації розвитку галузей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

На нашу думку, виявлене неспівпадіння циклічності розвитку чорної металургії та трубної галузі можливо вважати додатковим резервом підвищення рівня економічної безпеки металургійної галузі.

Досвід використання важелів державного впливу на економічні процеси у провідних галузях національного господарства, до числа яких належить гірничо-металургійний комплекс країни, свідчить про існуючу можливість за рахунок виваженої політики щодо трубної галузі, сприяти динамічному розвитку чорної металургії України. Це надає додаткові можливості підвищення рівня економічної безпеки галузі та економіки країни.

Отримані результати свідчать, що динаміка зміни коефіцієнта взаємної кореляції для металургійної та технологічно споріднених галузей пов'язана і інтеграційними процесами у металургії, тому, на нашу думку, його можливо запропонувати використовувати в якості критерія вертикальної інтегрованості чорної металургії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Програма економічних реформ на 2010 – 2014 р.р. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна

- держава” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gon.ua/docs/Program_reform_FINAL_1.pdf.
2. Закон України “Про основи національної безпеки України”. Зі змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 15.12.2005 №3200–IV, від 1.07.2010 року №2411–VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www:search.ligazakon.ua/I_doc2.nsf/lnk1/T030964.html
3. Указ Президента України “Про стратегію національної безпеки України” від 12.02.2007 № 105/2007 // Президент України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www:search.ligazakon.ua/I_doc2.nsf/lnk1/U105_07.html
4. Концепція економічної безпеки України / [Ін-т екон. прогнозування; Кер. проекту В. М. Гець]. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
5. Економічна безпека / за ред. З. С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
6. Сазанов С. В. Основные направления обеспечения экономической безопасности реального сектора общественного производства в условиях транзитивной экономики России / Сазанов С. В. – М.: ВЦ, 2004. – 30 с.
7. Жаліло Я. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації / Я. Жаліло // Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. – К.: Сатсанга, 2001. – 224 с.
8. Киреев С. І. Економічна безпека: індикатори та механізми забезпечення / С. І. Киреев // Матеріали круглого столу “Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті стратегії соціально-економічного розвитку України”. – К., 2000.
9. Макогон Ю. Горно-металлургический комплекс Украины: мифы и реальность / Ю. Макогон // Зеркало недели. – 2008. – № 34. – С.3.
10. Точілін В. Економічна безпека і ринкова влада / В. Точілін, В. Венгер // Вісник ТНЕУ. – 2008. – №3. – С.60–68.
11. Молдован О. О. Корпоративний сектор чорної металургії: проблеми становлення та формалізації / О. О. Молдован // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №1 (15). – С.14–20.
12. Горошкова Л. А. Стан та динаміка розвитку чорної металургії України та забезпечуючи галузей / Л. А. Горошкова // Вісник Академії муніципального управління. Серія “Економіка”. – 2011, вип.10. – С.132–137.
13. Горошкова Л. А. Економічна циклічність розвитку металургійної та забезпечуючи галузей / Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Випуск 17/2. – С.47–54.
14. Горошкова Л. А. Уточнення виробничої функції Кобба–Дугласа для металургійної галузі / Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Випуск 16/2. – С.85–88.
15. Горошкова Л. А. Розробка методів і моделей основних факторів розвитку чорної металургії України / Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Випуск 17/1. – С.53–62.
16. Горошкова Л. А. Моделирование цикличности развития черной металлургии и обеспечивающих отраслей в условиях трансформации экономики / Л. А. Горошкова // Экономический бюллетень Научно-исследовательского института Министерства экономики Республики Беларусь. – 2011. – 2011. – №10. – С.37–42.
17. Горошкова Л. А. Розробка методів і моделей основних факторів розвитку чорної металургії України / Л. А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди. – 2011. – Випуск 17/1. – С.53–62.
19. Горошкова Л. А. Перспективи розвитку чорної металургії України у контексті забезпечення економічної безпеки галузі / В. П. Волков, Л. А. Горошкова // Науковий вісник Полтавського національного університету економіки і торгівлі. Серія “Економічні науки” – 2010. – №5 (44) частина II. – С.81–89.
20. Волков В. П. Інвестиційно-інтеграційні технології соціально-економічного розвитку регіону : [монографія] / Волков В. П., Горошкова Л. А., Панкова М. О.; под ред. В. П. Волкова. – Запоріжжя, ЗНУ, 2011. – 290 с.

Анотація. В статті приведено аналіз циклічності розвитку чорної металургії, коксохімічної, залізничної, огнеупорної і трубної галузей. Установлено наявність взаємної кореляції в розвитку чорної металургії, забезпечуючих і трубної галузей. Виявлені додаткові можливості підвищення рівня економічної безпеки металургічної галузі за рахунок використання важелів впливу на економічні процеси.

Ключові слова: циклічність розвитку, чорна металургія, динаміка розвитку галузі, економічна безпека.

Summary. In article the peculiarity of cyclical development of the black metallurgy, coke and chemistry industry, mining and processing industry, pipe industry were analyzed. The reciprocity correlation in the development of national black metallurgy with security and pipe industry were described. Certain trends of proposed development of economical safety of the black metallurgy by the methods of states influence were described.

Keywords: black metallurgy, economical safety, economical cycle, coke and chemistry industry, mining and processing industry, pipe industry.

*Рецензент д.е.н., професор КПУ Корієв В.Л.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 339.977

ОЦІНКА АКТУАЛЬНОСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ДИНАМІКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ НА СВІТОВОМУ РІВНІ

*Кавун С.В., к.т.н., доцент,
Зима О.Г., к.е.н., доцент,
Воротинцев М.М., магістр (ХНЕУ)*

Проаналізована та оцінена актуальність наукових досліджень та їх динаміка у сфері безпеки за допомогою відповідного категоріального апарату на світовому рівні з використанням методу Інтернет-аналізу. Розкрито основні тенденції змін у сфері безпеки та фактори, що їх зумовили, надано обґрунтований та підтверджений прогноз актуальності досліджуваної сфери.

Ключові слова: безпека, види безпеки, актуальність наукових досліджень, метод Інтернет-аналізу, фактори впливу, динаміка змін.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації, підвищення зв'язку зміни соціально-економічного стану держави, її сфери безпеки, від подій геополітичного характеру ставлять під загрозу стабільність як локальної національної економіки так і світової в цілому. Останні світові події показали, що національна економіка є вкрай чутливою до структурних перетворень інших держав та коливань міжнародного характеру.

Спираючись на міждержавні та міжрегіональні нормативно-правові акти [3,4,5] можна виділити де-яку політичну спрямованість до глобальних інтеграційних процесів, саме тому виникає необхідність у визначенні актуальності наукових досліджень та їх подальшого порівняльного аналізу й удосконалення використання на всіх рівнях класифікації у сфері безпеки, що надає можливість для оптимізації внутрішніх процесів, згладжуванні впливу зовнішніх імпульсів та захисту інтересів у будь-якій сфері безпеки.

Вирішення поставленої проблеми дасть змогу: виділити види безпеки, яким науковці приділяють основну увагу, дослідити їх

актуальність; визначити світову тенденцію рівня досліджень даної теми; обґрунтувати основні світові фактори, що спричинили коливання актуальності досліджень цієї спрямованості; визначити позиціонування світової політики, щодо необхідності та важливості захисту відповідних сфер безпеки; зрозуміти поточний та прогнозний стан дослідження безпеки у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тематики безпеки, її актуальності в сучасних умовах, аналізу її структурних складових приділено значну увагу в наукових працях наступних вчених: О. С. Шнипко [7], С. В. Кавун [8], В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, М. О. Кизим, О. І. Черняк [9].

Мета і завдання дослідження. Дослідити динаміку актуальності обраної тематики, пов'язаної з різними категоріями безпеки держави (України та будь-яких ін.) на світовому рівні. Визначити фактори, що зумовили коливання інтересу науковців до теми безпеки. Проаналізувати зацікавленість світової наукової спільноти до кожного виду безпеки та визначити